

EL PRIMER A VEURE SORTIR EL SOL (ATU 120): UNA RONDALLA D'ENGINY AMB PRESENCIA INTERNACIONAL

Carme Oriol*

*El primer a veure sortir el sol*¹ és una rondalla que es troba indexada en el catàleg internacional d'arguments rondallístics *The Types of International Folktales* [ATU] (Uther 2004) amb el número 120. La rondalla està inclosa en l'apartat dedicat a les rondalles d'animals perquè en la majoria de versions els protagonistes són animals, però, de fet, la rondalla també pot estar protagonitzada per éssers humans o, fins i tot, per un ésser humà i el diable. La rondalla es basa en una competició d'enginy entre dos protagonistes i, d'acord amb la descripció que en dona el catàleg tipològic internacional (Uther 2004), presenta el següent desenvolupament: La guineu i el porc competeixen per veure qui serà el primer que veurà sortir el sol. La guineu puja dalt d'un turó i mira cap a l'est; el porc se situa en un lloc baix i mira cap a la capçada d'uns arbres que hi ha a l'oest. El sol es reflecteix abans a dalt dels arbres i el porc guanya.

ORÍGENS I TRADICIÓ LITERÀRIA DE LA RONDALLA

El motiu que caracteritza la rondalla, K 52.1. *Contest in seeing sunrise first: sun on the trees* (Thompson 1955-1958), forma part d'un relat que apareix en la història universal *Historiae Philippicae* (*Històries filípiques*) de l'historiador llatí Pompeu Trogu que data del segle I d.C. Més tard, el relat apareix reproduït en l'epítom que Marc Junià Justí² va fer de les Històries filípiques en el segle III d.C. Allí s'explica que després d'un aixecament d'esclaus, aquests van decidir elegir un rei que els governés. Perquè agradés als déus, van acordar que el primer que veiés sortir el sol seria rei de Tir. Mentre tots

---

*Universitat Rovira i Virgili. Departament de Filologia Catalana. Facultat de Lletres. Pl. Imperial Tàrraco, 1. 43005 Tarragona. <carme.oriol@urv.net>.

¹ El present article és una versió ampliada del que amb el títol "Sonnenaufgang zuerst sehen" (AaTh/ATU 120) he escrit per a l'*Enzyklopädie des Märchens*. L'estudi de les versions internacionals d'aquesta rondalla ha requerit la lectura de textos escrits en moltes llengües diferents. Per això, he d'agrair l'ajuda de traducció a Ignasi Fernández, Guillem Gilabert, Macià Riutort i Ann Thorsson de Tarragona, Christine Shojaei Kawan de Göttingen, Uwe Ebel de Münster i John A. Stotesbury de Joensuu.

² Marco Juniano Justino, *Epítome de las "Historias filípicas" de Pompeyo Trogo*, Madrid, 1995, vol. XVIII, pp. 306-308.

miraven cap a orient, un dels esclaus, seguint els consells del seu senyor, va mirar cap a occident, va veure el sol reflectit a les teulades de les cases de la part alta de la ciutat i, així, va poder ser el primer a anunciar la sortida del sol. Aquest estratagema no va semblar propi d'un esclau i, en ser preguntat, va reconèixer que la idea havia estat del seu senyor. Llavors, els esclaus van comprendre que l'enginy dels homes lliures avantatjava el dels esclaus i que els servents havien vençut per la seva maldat i no per la seva saviesa. Van reconèixer que el senyor estava més preparat que ells per regnar i, per això, el van salvar de la mort i va ser elegit rei.

A l'Edat Mitjana, el *Libro de los exenplos* de Sánchez de Vercial (escrit entre 1400 i 1421) també incorpora el relat. Pren com a font l'obra de Justí,³ però dóna a la narració un caràcter moralitzant. El títol "Servi non semper sunt ingrati" i els dos versos introductoris "Los siervos, ahunque son punidos, "algunas vezes son agradescidos" anuncien un contingut que serveix per explicar que els servents no sempre són desagrats.⁴

El relat també conté el motiu J 151.1. *Wisdom of hidden old man saves kingdom* (Thompson 1955-1958) propi d'ATU 981, que el *Motif-Index of Medieval Spanish Folk Narratives* (Goldberg 1998) formula d'una manera molt més explícita com *J 151.1.1. *Aged master hidden by servant during revolt. Master's advice solves riddle who will first see sun at daybreak. First light of day appears in western sky. Mob pardons master and makes him king* ja que es basa en el relat que apareix al *Libro de los exenplos*.

A la *Gesta romanorum*⁵ (coneguda des de 1342 i molt divulgada durant l'Edat Mitjana) també apareix el motiu característic de la rondalla (K 52.1.) en un relat que presenta un desenvolupament argumental diferent de l'anterior. En aquest cas s'explica que de tres fills d'un rei, serà elegit per succeir el seu pare el primer que vegi sortir el sol.

Aquest mateix argument apareix al llibre d'exemples *Shimpf und Ernst* del predicador Johannes Pauli,⁶ publicat per primera vegada l'any 1522. El relat explica que tres fills d'un rei volen succeir-lo en el tron. Per decidir qui d'ells ha de ser el rei demanen consell als jutges. Ells sentencien que aquell qui primer vegi sortir el sol al matí serà el rei. Els tres germans van al camp. Dos d'ells miren cap a llevant i el tercer cap a ponent. Aquest darrer veu el reflex del sol en la muntanya que té al davant mitja hora abans que els altres vegin sortir el sol. Per això, és l'elegit per succeir el seu pare.

L'exemple era utilitzat en els sermons per explicar que els homes no han de mirar cap als seus orígens i la seva noblesa [cap a on surt el sol] sinó que han de ser humils i mirar cap al final de la seva vida [cap a on es pon el sol]

³ A. H. Krappe, "Les sources du Libro de Exemplos", *Bulletin hispanique*, 39 (1937) 5-34.

⁴ C. Sánchez de Vercial, *Libro de los exenplos por A. B. C.*, ed. J. E. Keller, Madrid, 1961, pp. 310-311, n° 401 (347).

⁵ *Gesta Romanorum*, ed. G. Hope. Geneve, 2002.

⁶ J. Pauli, *Shimpf und Ernst* 1-2, ed. J. Bolte, Berlin 1924, vol 1, n° 269 (nova edició: Hildesheim/New York, 1973).

per no cometre pecats, en referència al passatge bíblic de l'*Eclesiàstic*: “En tot el que fas, pensa en el teu últim destí / i mai no faràs cap pecat” (cap. 7, vers. 36).

LA RONDALLA EN LA TRADICIÓ FOLKLÒRICA

En la tradició folklòrica, el motiu K 52.1. constitueix l'element central d'una rondalla d'enginy, protagonitzada en la seva gran majoria per animals que fan una aposta o han de resoldre el motiu d'una disputa.

D'acord amb la informació bibliogràfica que aporta el catàleg tipològic internacional (Uther 2004), la rondalla és coneguda en molts països. És molt popular al nord i nord-est d'Europa. Es troba a Noruega, Suècia, Finlàndia, Dinamarca, les Illes Feroe, Eslovènia, Rússia i Estònia. A l'oest d'Europa, és coneguda a Irlanda. Al sud d'Europa té una presència menor, però hi ha versions a Itàlia, particularment a Sicília, i a Espanya. També és coneguda al continent americà. A sud-americà es troba a Mèxic i Brasil. I al continent asiàtic és present a Xina, Tibet i Japó.

Segons el folklorista suec Waldemar Liungman,⁷ la rondalla té una àmplia difusió a Finlàndia, Estònia, Rússia i Mongòlia. A Finlàndia⁸ se'n coneixen 96 variants que presenten un desenvolupament molt consistent, ja que no apareixen combinades amb altres arguments o “tipus” rondallístics. Els protagonistes acostumen a ser la guineu i el porc, tot i que també ho poden ser, en menor grau, la llebre, el llop, la mostela o la cornella, com a substituïts de la guineu; i l'esquirol, el gall o l'ovella com a substituïts del porc. En tres versions els protagonistes són el diable i l'home. A Estònia, els protagonistes acostumen a ser l'ós i el porc⁹ o la guineu i el porc¹⁰ i una versió russa¹¹ té com a protagonistes el corb i el porc. Una característica comuna a totes les versions que tenen els animals com a protagonistes és que sempre guanya l'animal domèstic, és a dir, aquell que és útil a l'home.

A Mongòlia, una versió del poble dels Ainos¹² presenta un desenvolupament diferenciat ja que dona a la rondalla un sentit mític. Explica que en la lluita entre els déus bons i els malvats va guanyar el déu de les guineus perquè va ser el primer que va veure sortir el sol.

---

⁷ W. Liungman, *Die schwedischen Volksmärchen*, Berlin, 1961, pp. 17-18 i 355.

⁸ P.-L. Rausmaa, *Suomalaiset kansansadut* 1-6, Helsinki, 1988-2000, vol 5 (1996) pp. 100-101 i 209.

⁹ O. Loorits, *Estnische Volkserzählungen*, Berlin, 1959, pp. 29 i 219, n° 24.

¹⁰ P. Kippar, *Estnische Tiermärchen. Typen- und Variantenverzeichnis* (FFC 237), Helsinki, 1986.

¹¹ O. Dähnhardt, *Natursagen* 1-4, Leipzig/Berlin, 1907-12, vol 3 (1910), pp. 150-151, n° 4. (Nova edició Hildesheim, 1983).

¹² O. Dähnhardt, *op. cit.* n° 1.

Entre les versions que tenen protagonistes humans hi ha una versió brasilera;¹³ una versió siciliana,¹⁴ que té com a protagonistes el diable i l'home; i una versió danesa,¹⁵ que està emparentada amb les versions de la *Gesta Romanorum* i del *Shimpf und Ernst* de Johannes Pauli, ja que el fill més petit d'un rei aconsegueix ser el successor del seu pare en ser el primer a veure el reflex dels rajos del sol. Aquesta versió posa de manifest la relació simbòlica entre el sol i la condició de ser rei present en la tradició de moltes cultures, una relació que apareix en els textos més antics que contenen el motiu característic de la rondalla.

Hi ha versions que fan servir l'argument de la rondalla en situació explicativa d'alguna característica del nostre món. Així, per exemple, en algunes versions de l'oest de Finlàndia¹⁶ la guineu i el porc es juguen un barril de cervesa; el porc guanya, es veu tota la cervesa i, per això, es torna brut. En una versió de la regió de Carèlia (que actualment forma part de Finlàndia i Rússia),¹⁷ l'ós vol menjar-se el porc, però aquest li proposa que el primer que vegi sortir el sol podrà menjar-se a l'altre; guanya el porc i l'ós, enfadat, l'agafa per les potes amb tanta força que li trenca els ossos; i és per això que els porcs tenen ossets petits a les potes. Una versió siberiana¹⁸ serveix per explicar per què el ratolí és el primer dels anys cíclics del seu calendari i, en canvi, el camell no té any. En una versió de Mongòlia¹⁹ succeeix el mateix i, per això, des de llavors, el camell manté el cap ben alt, ja que vol ser el primer a veure sortir el sol. En una versió de la república autònoma russa de Iacútia (al nord-est d'Àsia),²⁰ el ratolí guanya al cévol i des de llavors els dos animals estan enemistats. Succeeix el mateix entre un ratolí i un ant en una versió de Mongòlia.²¹

En aquestes versions sempre guanya l'animal més petit, que és el més espavilat. Succeeix el mateix en algunes versions mexicanes,²² protagonitzades pel cévol i la granota, i argentines,²³ protagonitzades per l'estruc i el gripau.

---

¹³ G. Barroso, *Ao som da viola*, Rio de Janeiro, 1921, p. 415 (reproduïda per L. da C. Cascudo, *Contos tradicionais do Brasil*, 2ª ed. Bahia, 1955, , pp. 329-330).

¹⁴ C. Grisanti, *Folklore di Isnello*, Palermo, 1899, p. 202 (nova edició: Palermo, 1981).

¹⁵ E. T. Kristensen, *Eventyr fra Jylland* 1-4, Kopenhagen, 1881-97, vol 4 (1897), p. 256.

¹⁶ P.-L. Rausmaa, *op. cit.* p. 209.

¹⁷ U. S. Konkka, *Karel'skie narodnye skazki*, Petrozavodsk, 1959, pp. 126-127. (Nova edició Moskau/Leningrad, 1963).

¹⁸ A. Kontelov, *Skazki narodov Sibiri*, Novosibirsk, 1956, pp. 92-93.

¹⁹ O. Dähnhardt, *op. cit.* n° 3a.

²⁰ G. U. Ergis, *Jakutskie skazki* 2, Jakutsk, 1967, n° 29.

²¹ O. Dähnhardt, *op. cit.* n° 3b.

²² S. L. Robe, *Index of Mexican Folktales*, Berkeley/Los Angeles/London, 1973.

²³ B. E. Vidal de Battini, *Cuentos y leyendas populares de la Argentina* 1-9, Buenos Aires, 1980-84, n° 744 i 746.

LA RONDALLA EN LA TRADICIÓN FOLKLÓRICA ESPANYOLA

A Espanya, la rondalla té entrada a l'*Índex tipològic de la rondalla catalana* (Oriol/Pujol 2003) i al *Catálogo tipológico del cuento folklórico español* (Camarena/Chevalier 1997). Se'n coneixen versions en llengua catalana, castellana i gallega. En català hi ha una versió de Catalunya, recollida per Joan Amades,²⁴ i una altra del País Valencià que es troba al recull de Josep V. Martínez.²⁵ En castellà es coneixen tres versions de Castella-Lleó recollides per Aurelio M. Espinosa,²⁶ Julio Camarena²⁷ i Luis Cortés²⁸ respectivament; una versió d'Aragó publicada per Carlos González Sanz;²⁹ i una d'Andalusia inclosa en el llibre de rondalles d'animals de Juan A. del Río i Melchor Pérez;³⁰ i en galleg hi ha una versió publicada per Laureano Prieto.³¹

Per les seves característiques, es poden establir els següents grups de versions de la rondalla:

(1) El llop i la guineu es disputen un aliment. A la versió catalana d'Amades, un formatge; a la versió castellana d'Espinosa, sis dotzenes d'ous; i a la versió aragonesa de González Sanz, un moltó. En tots els casos guanya l'animal més astut, representat en la nostra tradició per la guineu.

Un exemple d'aquest grup el constitueix la versió aragonesa de González Sanz:³²

LA ZORRA Y EL LOBO

La zorra y el lobo estaban una tarde paseándose por el bosque y vieron un corderito entre las zarzas, que había perdido un pastor. Los dos decían:

–¡Yo lo he visto primero!

Y discutiendo llegaron a un acuerdo:

–Mira, lobo –decía la zorra– vamos a hacer una cosa: el primero que vea salir el Sol mañana, se comerá el corderito. El lobo se puso cara al saliente y la zorra cara al poniente.

El lobo se volvía y decía:

---

²⁴ J. Amades, *Folklore de Catalunya: Rondallística*, Barcelona, 1950, p. 578, n° 268.

²⁵ J. V. Martínez, *Conte contat. Rondalles populars de la Costera, Xàtiva*, 1999, pp. 92-96.

²⁶ A. M. Espinosa (fill), *Cuentos populares de Castilla y León 1-2*, Madrid, 1987-88, vol 1 (1987) pp. 62 i 456, n° 29.

²⁷ J. Camarena, *Cuentos tradicionales de León 1-2*, Madrid, 1991, vol 1, pp. 103 i 395, n° 62.

²⁸ L. Cortés, *Leyendas, cuentos y romances de Sanabria*, Salamanca, 1981, 2ª ed., n° 24.

²⁹ C. González Sanz, *El cuento folklórico en Aragón*. CD-Rom 1. *Cuentos de animales. Catálogo tipológico y bibliografía*, Zaragoza, 2004, pp. 225-226.

³⁰ J. A. del Río i M. Pérez, *Cuentos populares de animales de la Sierra de Cádiz*, Cádiz, 1998, p. 91, n° 30.

³¹ L. Prieto, "Cuentos de animales", *Revista de dialectología y tradiciones populares*, 4 (1948) 123-148, 134-135.

³² C. González Sanz, *op. cit.*

–Con tal de que el lobo no se vuelva, yo veré antes salir el Sol y me comeré al corderito.

El Sol, al salir, primero pegó en las montañas, y entonces le dijo la zorra al lobo:

–¡Lobo, mira dónde está el Sol!, el corderito es mío.

Cuentecito bien contado, este cuento está acabado.

(2) La disputa té lloc entre la guineu i el gripau. En aquest cas guanya l'animal més petit. És el desenvolupament que presenta la versió castellana de Luis Cortés,³³ que Julio Camarena i Maxime Chevalier trien com a exemple representatiu del “tipus” rondallístic en el seu *Catálogo tipológico del cuento folklórico español* (1997):

LA ZORRA Y EL SAPO

Le dice la zorra al sapo una vez. Dice:

–Oye, vamos a ver quién es el que ve salir el sol más pronto.

Y después la zorra se pone de cara pal sol, donde salía el sol. Y el sapo se pone de culo, mirando hacia la muntaña. Y cuando el sol salió, como dio primero en la montaña que donde salía, por la altura, pues le dice el sapo:

–You ya lo veyo.

Y dice la zorra:

–¡Uy! ¡Adónde?

Dice:

–Míralo naquel alto.

Y así perdió la zorra la profía con el sapo.

(3) Combinació ATU 120 + ATU 225 (*The Crane Teaches the Fox to Fly*). És el cas de la versió del País Valencià recollida per Josep V. Martínez,³⁴ que té com a protagonistes la guineu i el corb. La versió és molt extensa, però els següents fragments representatius permeten veure que en la primera disputa guanya la guineu mentre que en la segona el guanyador és el corb.

LA RABOSETA I EL CORB

La raboseta, que se la sabia tota, va i li diu al corb:

–(...) En el barranc jo sé on hi ha un formatge. Si vols, jo et diré on està i demà qui dels dos vorà més prompte el sol se'l menjarà.

El corb, encara que no se'n refiava ni un pèl de la raboseta, va avindre's al tracte. L'endemà, ben enjornet, que només hi havia foscor, la raboseta i el corb es trobaren al barranc. El corb se'n va pujar, volant volant, fins al capdamunt

---

³³ L. Cortés, *op. cit.*

³⁴ J. V. Martínez, *op. cit.*

de la serra, perquè es pensava que des d'allí voria eixir el sol més prompte. La raboseta, en canvi, es va quedar a la vora del formatge.

–Des d'ací no voràs quan ix el sol, raboseta – li havia dit el corb.

Però la raboseta havia dit que sí, que sí, que clar que el voria.

I en això quedaren. El corb esperava l'exida del sol des de dalt de la serra i la raboseta aguardava al costat del formatge. I és que la raboseta portava de cap que quan el sol pegara en les ales negres del corb, hi reflectiria i ella sabia que s'havia alçat.

I així va passar.

(...)

El corb se'n va tornar cap a casa remugant i maleïnt. “Me les pagarà, eixa raboseta del dimoni. Me les pagarà. Massa voltes m'ha passat ja la mà per la cara”.

L'endemà es troben la raboseta i el corb enmig del bosc. I el corb li diu:

–Raboseta, et faria goig vindre a festes al cel?

(...)

–Però jo no puc volar com tu, corb –va dir la raboseta–. Jo no tinc ales.

–Tu, no t'hages de preocupar per això –li va dir el corb–. Ja m'encarregaré jo de pujar-te.

(...)

L'endemà, a primera hora, es trobaren la raboseta i el corb per anar a festes al cel.

–Au, va, raboseta –li va dir el corb–, puja al meu llom que tenim tongada llarga fins allà dalt.

I la raboseta va pujar damunt el llom del corb i el corb va començar a volar i a pujar amunt amunt. En això que el corb va i fa:

(...)

–Raboseta artera, artera, alta vas i caballera... Raboseta, veus terra? I la raboseta que diu:

–Gens ni miqueta.

I el corb anuncia:

–Doncs, au, ja hem arribat al cel.

Dit això, el corb es pega un espolsó d'ales i es desllepissa de la raboseta. I la raboseta comença a caure cap avall, cap avall...

(4) Combinació ATU 275B (*The race of the fox and the crayfish*) + ATU 120. És el cas de la versió recollida a Galícia per Laureano Prieto³⁵ i la recollida a Lleó per Julio Camarena.³⁶ En els dos casos els protagonistes són la guineu i el gripau. Sempre guanya el gripau, que és l'animal més petit, com es pot veure en la versió recollida per Julio Camarena.

---

³⁵ L. Prieto, *op. cit.*

³⁶ J. Camarena, *op. cit.*

A RAPOSA Y O SAPO

Eran a raposa y o sapo. Estaban ahí, en el fondo del pueblo, y le dice a raposa:

–A ver cuál corre más; vamos a una carrera a ver cuál corre más.

Y el sapo dixo:

–Vaya andando, que eu corro más.

Y entonces, él, al revolver así para botar a correr, pegó un brinco y... encima da raposa. Llegaron ahí arriba, él baixóuse y ela arrevolvéu a ver si veía ao sapo, y o sapo ya estaba ailí. Dice:

–No mires, no mires, que ya estoy aquí.

Entonces, dice a raposa:

–Corredor, serà,

pero a traza non lla da.

Luego dice a raposa:

–Ahora vamos a otra apuesta: a ver cuál ve el sol nacer antes.

Ella miraba pal naciente y él miraba pal otro lao, parriba. Como se ve el sol antes arriba, también ganó el sapo.

A diferència del que pasava a la tradició finlandesa, on la rondalla tenia una existència independent, a Espanya la rondalla apareix combinada amb ATU 225 y amb ATU 275B. Aquesta combinabilitat de la rondalla és lògica si es té en compte que es tracta d'un relat molt breu, amb una estructura uniseqüencial que facilita l'encadenament amb altres rondalles d'estructura similar com les que constitueixen els "tipus" esmentats.

La combinabilitat de la rondalla es dóna també en altres tradicions. En una versió tibetana,³⁷ forma part d'ATU 221 (*The Election of King of Birds*) i constitueix una de les proves per elegir el rei dels animals. La combinació ATU 221 + ATU 120 ofereix un paral·lelisme amb els relats de protagonistes humans en els quals l'elecció del rei es decideix de la mateixa forma. Al Japó³⁸ ATU 221 forma cicle amb ATU 75 (*The Help of the Weak*), ATU 120 i ATU 228 (*A Little Bird Tries to be Bigger*). Una versió argentina³⁹ presenta la combinació ATU 120 + ATU 275C (*The race between hare and hedgehog*) amb l'estruc i el gripau com a protagonistes. En aquesta darrera combinació es dóna una duplicació del tema del més petit com a guanyador com passa també en les versions de Laureano Prieto i de Julio Camarena.

---

³⁷ V. Kassis, *Prodelki djadjuski Denba. Tibetskoe narodnoe tvorcestvo*, Moskva, 1962, pp. 75-77.

³⁸ H. Ikeda, *A Type and Motif-Index of Japanese Folk-Literature* (FFC 209), Helsinki, 1971.

³⁹ B. E. Vidal de Battini, *Cuentos y leyendas populares de la Argentina* 1-9, Buenos Aires, 1980-84, n° 745.

RONDALLES DE DESENVOLUPAMENT SIMILAR

Hi ha rondalles que no contenen el motiu K 52.1. característic d'ATU 120 però que sí que contenen, en canvi, el motiu K 52.2. o bé el motiu més general K 52 que inclou K 52.1 i K 52.2. Aquestes rondalles presenten un desenvolupament molt semblant a ATU 120 tant pel que fa als protagonistes que hi intervenen com a la seva estructura (també uniseqüencial) i, fins i tot, al seu ús com a relat explicatiu d'alguna característica del nostre món.

(1) Rondalles que contenen el motiu K 52.2. *Contest in seeing sunrise first: sleeper wins. One keeps awake, the other sleeps. The first thinks that he sees the sun and cries out prematurely, thus waking the other, who wins.*

El motiu es troba en algunes rondalles irlandeses,⁴⁰ en les quals l'animal domèstic guanya a la guineu, i en una versió de les Illes Faroe⁴¹ protagonitzada pel corb marí i l'ànec. En aquest darrer cas, els dos animals volen tenir el cos cobert de plomes fines, però només un d'ells pot aconseguir-ho. Decideixen que les tindrà aquell qui primer anunciï la sortida del sol. El corb marí passa la nit sense dormir, mentre que l'ànec dorm profundament. Quan comença a clarejar, es posa a cridar i desperta l'ànec, però, com que no ha dormit en tota la nit, no pot aguantar despert fins a la sortida del sol i perd l'aposta. La rondalla serveix per explicar per què l'ànec té les plomes fines i dona origen a una expressió utilitzada quan s'ha de recordar a algú que no ha de parlar més del compte.

(2) Rondalles que contenen el motiu K 52 *Contest in seeing sunrise first.*

En aquest cas podem trobar diversos desenvolupaments argumentals possibles:

(a) En una rondalla sueca⁴² i una altra de noruega,⁴³ tres animals convenen que el primer que es desperti obtindrà el menjar que no estan disposats a repartir-se. La rondalla té la funció mimològica d'explicar les onomatopeies dels animals.

(b) En alguna versió japonesa⁴⁴ l'elecció del rei dels ocells (o dels animals) ve determinada per l'animal que primer vegi sortir el sol per l'est.

⁴⁰ S. Ó Duilearga, *Leabhar Sheáin J. Conaill*, Dublin, 1948, p. 330, n° 40 (nova edició en anglès: M. McNeill (ed.), *Baile Átha Cliath*, 1981, pp. 3-4, n° 6); J. F. Campbell, *Popular Tales of the West Highlands* 1-4, London, 1890-93, vol. 3 (1892), pp. 134-135, n° 72 (1ª edició: Edinburgh, 1860-62).

⁴¹ H. Naumann i I. Naumann, *Isländische Märchen*, Jena, 1923, pp. 303-304, n° 76 (V. U. De Hammershaimb, *Færøsk Anthologi* 1-2, Kop, 1891-92, vol 2, p. 160, n° 33).

⁴² K. Schier, *Schwedische Volksmärchen*, Düsseldorf/Köln, 1971 (2ª ed.: 1974) (Die Märchen der Weltliteratur).

⁴³ P. C. Asbjørnsen i J. Moe, *Norske folke-eventyr*, Oslo, 1866, 3ª ed., pp. 97-98, n°23.

⁴⁴ K. Seki, „Types of Japanese Folktales“, *Asian Folklore Studies*, 25 (1966) 1-220, n° 48.

(c) En una rondalla xinesa,⁴⁵ el camell mira cap a l'est i el ratolí puja sobre el seu cap, mirant també cap a l'est, per veure abans la sortida del sol. En una rondalla caucàsica,⁴⁶ el camell presumeix que ell serà el primer a anunciar la sortida del sol perquè és el més alt. El ratolí li puja damunt de la gepa i se li avança. El camell, enfadat, vol esclafar-lo amb el peu, però el ratolí s'amaga sota la cendra. La rondalla, molt popular al Caucas i documentada des de 1882, serveix per explicar per què el camell quan veu cendra s'hi rebolca. Però a més, tant en la versió xinesa com en les caucàsiques, la rondalla serveix per explicar per què el ratolí és el primer dels anys cíclics del calendari.

(d) En una rondalla lituana,⁴⁷ l'animal que es desperti abans obtindrà del seu déu un vestit per protegir-se dels homes. L'eriçó guanya i el llop, avergonyit davant del déu, abaixa el cap. Per això, l'eriçó té el cos recobert d'espines i el llop mira cap a terra.

(e) En una versió de l'illa de Madagascar⁴⁸ el sol actua com a jutge en la disputa entre la gallina de guinea i el gall. Els proposa que el primer que avisi de la seva sortida guanyarà. El gall és més ràpid i guanya. La gallina de guinea s'enfurisma i s'amaga al camp. Des de llavors, la gallina de guinea és un animal salvatge.

(f) En una rondalla neogrega,⁴⁹ el sol ajuda el jugador a guanyar l'aposta sortint pel lloc que no és l'habitual.

Bibliografia

- CAMARENA, J. i M. Chevalier (1997), *Catálogo tipológico del cuento folklórico español. Cuentos de animales*, Madrid, Gredos.
- GOLDBERG, H. (1998), *Motif-Index of Medieval Spanish Folk Narratives*, Tempe, Arizona Board of Regents for Arizona State University.
- ORIO, C. i J. M. Pujol (2003), *Índex tipològic de la rondalla catalana*, Barcelona, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.
- THOMPSON, Stith (1955-1958), *Motif-index of folk literature*, Bloomington, Indiana University Press, 2^a ed, 6 vols.
- UTHER, Hans-Jörg (2004), *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography* [ATU], Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.

---

⁴⁵ A. Mostaert, *Folklore Ordos*, Peking, 1947, pp. 166-167, n° 29.

⁴⁶ W. Sidel'nikov, *Kazachskie narodnye skazki*, Moskau, 1952, pp. 35-36 i 301.

⁴⁷ M. Dowojna-Sylwestrowicz, *Podania Zmujdzkie* 1-2, Warszawa, 1894, vol 2, pp. 343-344.

⁴⁸ L. Haring, *Malagasy Tale Index* (FFC 231), Helsinki, 1982, n° 2.2.120.

⁴⁹ P. Kretschmar, *Neugriechische Märchen*, Jena, 1917, pp. 202-204 i 336, n° 47 (reproduït a F. Karlinger, *Inselmärchen des Mittelmeeres*, Düsseldorf-Köln, 1960, pp. 62-64 i 325, n° 15).

Resum

L'article té com objectiu investigar els orígens i la presència internacional de la rondalla tipus ATU 120. A partir de les versions publicades en els diferents països, es realitza un estudi comparatiu de la rondalla que té en compte aspectes com la forma, el contingut, l'ús i la combinabilitat amb altres tipus rondallístics. Així mateix, es posa de manifest el paral·lelisme d'aquesta rondalla amb d'altres de molt properes que no tenen entrada al catàleg tipològic internacional.

Abstract

The aim of this article is to investigate the origins and the international presence of the folktale type ATU 120. Taking versions published in different countries, we make a comparative study of the folktale that takes into account aspects such as the form, the contents, the function and the way in which it appears combined with other folktale types. We also bring to light the parallelism between this folktale and other similar tales that do not appear in the international catalogue of folktale types.

